

Umsögn Slow Food Reykjavík (SFR) um drög að þingsályktunartillögu um landbúnaðarstefnu til 2040.

Slow Food Reykjavík samtökin fagna framkominni landbúnaðarstefnu sem er að mörgu leyti metnaðarfull og jákvætt skref til að viðhalda þróttmiklum, fjölbreyttum og blómstrandi landbúnaði um allt land, landi og þjóð til heilla. Landbúnaður er ekki bara mikilvægur til fæðuöflunar, heldur varðveita bændur landið, ásýnd þess og menningarlandslag. Einnig er það mikilvægt öryggi á landi að það sé byggð sem víðast, sem geti þjónustað ferðamenn jafnt íslenska sem erlenda á ferðum sínum um landið. SFR vill samt koma á framfæri nokkrum athugasemdum og eru þær eftirfarandi:

1. Fæðuöryggi

1.3. Skilgreina þarf svæði sérstaklega til mismunandi landbúnaðar nota, mikilvægt er að missa ekki góð ræktunarlönd í skógrækt eða frístundabyggð eða í aðra óafturkræfa notkun.

1.4 Mikilvægt er að tala um garðyrkju bæði út frá útiræktun og ylrækt, þær þarfir fara ekki alltaf saman. Mikil fækkun er á bændum sem stunda útiræktun á grænmeti til manneldis. Raforku verð og flutningur skipta miklu máli í ylrækt.

Stíga þarf varlega til jarðar með ræktun orkujurta, þannig að þær taki ekki ræktarland til manneldis yfir.

Vantar: Bændur þurfa að vera tryggðir fyrir uppskeru bresti á matvælum, athuga þarf að margfalt markaðsvirði er t.a.m. á byggi til manneldis eða því sem ætlað er til fódurs, tryggingar og bætur þurfa að taka tillit til þess. Tryggja þarf að bændur geti sótt styrki vegna skemmda á gróðurhúsum og uppskeru vegna breytinga í veðurfari.

Vantar: Tryggja þarf að eðlileg nýliðun sé í landbúnaði, það er gert með að renna styrkum stoðum undir afkomu í öllum greinum, þannig að fyrir ungt fólk sé það fýsilegur kostur að byggja upp sinn starfsframa í landbúnaði. Að öðrum kosti er allt tal um fæðuöryggi orðin tóm.

2. Loftslagsmál

2.3 Hér þarf að bæta við rannsóknum á lífrænum landbúnaði við íslenskar aðstæður.

Vantar: Í stefnuskjali stjórnvalda Matvælastefna til 2040 er lögð áhersla á lífrænan landbúnað. Það kemur hvergi fram hér og SFR telur það einn af mikilvægustu þáttunum í vegferð í matvælaframleiðslu til að minnka kolefnisspor og stuðla að sjálfbærni að efla lífrænan landbúnað og setja skýra stefnu og fjármagn í það verkefni.

3. Líffræðileg fjölbreytni

3.2. SFR fagnar þessari grein sérstaklega og vill benda á verkfæri sem Slow Food International hafa beitt til að vernda viðkvæma stofna og yrki. Skráning afurða í Bragðörkina og uppsetning Presida er leið sem hefur sýnt sig að virki til að varðveita erfðafræðilegan fjölbreytileika í landbúnaði. Eingöngu með því að gera bændum kleift að koma afurðum á markað verður ræktun á tegundum sem standa höllum fæti sjálfbær þetta er gert með því að tengja saman framleiðendur og matreiðslumenn, sem kynna síðan vöruna og möguleika hennar fyrir almenningi.

Vantar: SFR leggur til algjört bann við ræktun erfðabreyttra lífvera (GMO) utanhúss á Íslandi og Ísland verði GMO frítt land, til að vernda íslenska náttúru fyrir slysasleppingum og erfðamengun. Stór hluti af þeim erfðabreyttu plöntum sem eru ræktaðar í heiminu eru það til að þola eiturefni. Sem eru það sterk að þau drepa allt annað. Það skilur jarðvegin eftir fullkomlega dauðan af allir smádýra fínu og gerlaflóru sem er nauðsynleg til að viðhalda heilbrigði jarðvegs til framtíðar. Rétt er að taka fram að bannið á að eiga líka við svokallað nýtt GMO.

4. Landnýting og varðveisla landbúnaðarlands

4.2 Gæta þarf sérstaklega að svæði séu ekki tekin undir landnýtingu sem er óafturkræf, t.d. skógrækt eða frístundabyggð.

Vantar: Mikilvægt er að hindra jarðasöfnun íslenskra jafnt sem erlendra aðila. Dæmin sanna að þegar fjársterkir aðilar kaupa upp stór landsvæði er það oft til að komast í einhverjar auðlindir, t.d. vatnsréttindi og veiðiár. Gerðir eru leiguliða samningar við ábúendur, en þegar þeir bregða búi þá leggjast jarðir í eyði í hefðbundnum skilning. Það raskar byggðafestu í sveitum landsins og gerir mögulega heilsársbúsetu ómögulega á stórum svæðum.

5. Hringrásarhagkerfið

5.1. Mikilvægt er að nýsköpunarfyrirtæki og aðrir aðilar hafi aðgang að hliðarafurðum sem falla til við frumframleiðslu, t.d. sláturúrgangi og útlitsgölluðu grænmeti, tryggja að aukaafurðir sem falla til í frumframleiðsluferlinu komist á markað og geti orðið hráefni fyrir drífandi nýsköpun.

Vantar: Veitingamenn, mótuneyti, smáframleiðendur o.fl. verða að hafa aðgengi að matvælum á frumstigi framleiðslu. Tryggja þarf aðgengi þeirra að íslensku hráefni hvar sem er á landinu. Það er ólíkandi að veitingamenn sem bera kyndilinn að kynna íslenskar afurðir fyrir ferðamönnum hafi ekki aðgang að ferskum fiski víða um land.

6. Alþjóðleg markaðsmál

Vantar: Mikilvægt er að neytendur hafi alltaf aðgang að réttum upplýsingum um upprunaland matvæla. Ekki sé hægt að flytja inn matvæli, vinna þau lítillaga og merkja sem íslensk. Þetta er því miður að gerast og telst löglegt þar sem að vinnslan telst nægjanleg aðvinnsla. Fyrir þetta verður að girða.

Vantar: Mikilvægt er að íslenskir framleiðendur og erlendir sitji við sama borð þegar kemur að vöruskilum frá smásölu. Í dag sitja íslenskir framleiðendur uppi með vörur sem ekki seljast úr búðum því smásöluaðilar geta skilað til innlendra framleiðenda, meðan búðir selja frekar vörur sem þeir flytja inn sjálfir. Þetta skekkir stöðu íslenskrar framleiðslu.

7. Neytendur

7.4. Réttar merkingar, auðsjáanlegar og skýrar þurfa að vera til staðar svo viðskiptavinurinn geti tekið raunverulegar ákvarðanir sem geta verið leiðandi

Vantar: Í stað þess að „huga að leiðum“, mætti gjarnan nota þær leiðir sem stjórnvöld hafa þegar innleitt og gert milliríkjasamninga um. T.d. notkun verndaðra afurðaheita, sem falla í flokk svokallaðra valkvæðra upprunamerkinga.

Löggjöfin og regluverk sem við búum við er bundið í EES samninginn sem verður ekki breytt samkvæmt skilningi flestra. Í því er grátt svæði sem heimilar framleiðendum og verslunum að sleppa upprunamerkingum í mörgum tilfellum. Icelandic Lamb merkið er byggt á evrópskum fordæmum ríflega 3000 verndaðra afurðaheita. Íslensk stjórnvöld tóku upp vernduð afurðaheiti og festu í lög 2014, vernd afurðaheita er gagnkvæmt samkvæmt samningi við ESB og fjöldi innfluttra matvæla njóta nú verndar á markaði á Íslandi. Stjórnvöld hafa ekkert gert til að kynna kerfið fyrir framleiðendum og e.t.v hafa þau gleymt því að kerfið sé yfir höfuð lögfest hér? Virknin er sannreynd, í Evrópu seljast vörur sem skarta vernduðu afurðaheiti að meðaltali á tvöföldu útsöluverði samanborið við staðgönguvörur.

Á það skal bent að stjórnsýsla verndaðra afurðaheita á Íslandi er í skötulíki en á ábyrgð Matvælaráðuneytisins, þau geta skapað mikil tækifæri, aukið virði afurða og bætt samningsstöðu bænda og framleiðenda. Stjórnvöld gætu t.d. sótt í reynslu Norðmanna, þar sem ríflega 30 vöruflokkar og/eða vörur, nánast allt landbúnaðarvörur hafa slíka verndun. Nánar www.beskyttedebetegnelser.no <https://stiftelsenorskmat.no/no> Íslenskt staðfest er líka valkvæð merking. Byggð á norrænum fordæmum sem hafa sannað gildi sitt.

Vantar: Stjórnvöld styðji við milliliðalaus sölu landbúnaðarafurða beint frá framleiðanda til neytanda. Regluverk verði einfaldað og stuðningur sýndur í verki.

8. Nýsköpun og tækni

8.1 SFR fagnar boðunar Grænnar byltingar, en finnst þó vanta nánari útskýringar á í hverju sú bylting felst. SFR vill sjá stór aukinn stuðning við ylrækt, þar sem endurnýjanlegir orkugjafar gefa okkur einstakt tækifæri til að rækta fjölbreyttar afurðir á raunverulega sjálfbæran máta.

9. Menntun, rannsóknir og þróun

SFR fagnar því að menntun í landbúnaði og tengdum greinum ásamt rannsóknum verið eftt markvisst. Mikilvægt er að þær menntastofnanir sem koma að allri menntun tengdum landbúnaði, séu tilbúnar með virka endurmenntun og geti komið á móts við nemendur um land allt. Einnig þarf að taka tillit til þess að mikið af fólki er komið til Íslands til að vinna við landbúnað og tengd störf og aðgengi að menntun er lykil forsenda að þau hafi tækifæri til að taka sér hér fasta búsetu og verða hluti af fjölbreyttu íslensku samfélagi.

Mikilvægt er að fyrirtæki í matvælaiðnaði fái hvatningu til að taka nema á samning t.d. í kjötið og framreiðslu. Án þess tapast dýrmætt þekking og eðlileg endurnýjun á sér ekki stað í þeim greinum.

10. Fyrirkomulag stuðnings við landbúnað

SFR styður alla þessa punkta og vonar að aðgerðaáætlanir og fjármagn fylgi eftir þessum góðu fyrirheitum.

Slow Food Reykjavík vonar innilega að aðgerðaáætlun og fjármagn fylgi til að koma þessari stefnu í framkvæmd annars er hætt við að þetta verði orðin tóm.